

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра економічної та соціальної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
професор Гаврилюк С. В.

21 жовтня 2015 р.

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ЗА ФАХОМ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

**ПРОГРАМА
НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ

ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 0401 – ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

**СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: 8.04010401 – ГЕОГРАФІЯ,
8.04010402 - ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ**

Програма навчальної дисципліни «Методика викладання дисциплін за фахом у вищих навчальних закладах» для студентів галузі знань 0401 – Природничі науки, спеціальностей: 8.04010401 – Географія, 8.04010402 – Економічна та соціальна географія. – 2015. – 7 с.

Розробник: Бенедюк В. В. – доцент, кандидат педагогічних наук.

Рецензент: Лисюк Т. В. – доцент, кандидат педагогічних наук.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри економічної та соціальної географії, протокол № 1 від 7 вересня 2015 р.

Завідувач кафедри: Барський Ю. М. – професор, доктор економічних наук

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією географічного факультету, протокол № 1 від 9 вересня 2015 р.

Голова науково-методичної комісії факультету: Поручинський В. І. – доцент, кандидат географічних наук

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету, протокол № 2 від 21 жовтня 2015 р.

Вступ

Програма навчальної дисципліни «Методика викладання дисциплін за фахом у вищих навчальних закладах» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів галузі знань 0401 – Природничі науки, спеціальностей: 8.04010401 – Географія, 8.04010402 – Економічна та соціальна географія.

Предметом вивчення навчального курсу є методика викладання дисциплін за фахом у вищих навчальних закладах, зокрема методика організації різних форм навчання студентів та сучасні підходи до формування їх знань.

Міждисциплінарні зв'язки: з методикою викладання географії, з технологіями вивчення географічних дисциплін, з географічними дисциплінами, з педагогікою, з психологією.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів:**

1. Система вищої освіти в Україні та методика організації різних форм навчання студентів.
2. Методи та сучасні підходи до формування знань студентів у вищій школі.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

- 1.1. **Метою** вивчення курсу «Методика викладання дисциплін за фахом у вищих навчальних закладах» є усвідомлення студентами теоретичних засад та методологічних основ формування знань у процесі вивчення дисциплін за фахом у вищій школі та розвиток умінь і навичок студентів використовувати такі знання у практичній діяльності.
- 1.2. Основні **завдання** вивчення курсу «Методика викладання дисциплін за фахом у вищих навчальних закладах»:
  - Охарактеризувати систему вищої освіти в Україні.
  - Обґрунтувати теоретичні та методичні аспекти підготовки і проведення різних форм роботи зі студентами: лекцій, семінарських і практичних занять, консультацій, індивідуальних і самостійних робіт.
  - Обґрунтувати методику здійснення контролю у вищих навчальних закладах.
  - Охарактеризувати особливості використання і поєднання традиційних та інноваційних методів навчання у процесі формування знань студентів.
  - Розкрити методичні аспекти проблемного підходу до побудови навчального процесу у вищій школі.
  - Охарактеризувати методичні особливості використання інтерактивних методів навчання та дидактичних ігор у процесі навчально-пізнавальної діяльності студентів.
  - Розкрити особливості організації науково-педагогічних досліджень викладача.
  - Розкрити сукупність дидактичних умов, які сприяють ефективному вивченню географії у вищій школі.

- 1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми магістри повинні **знати**:
- Особливості функціонування системи вищої освіти в Україні.
  - Теоретичні та методичні аспекти підготовки і проведення різних форм роботи зі студентами: лекцій, семінарських і практичних занять, консультацій, індивідуальних і самостійних робіт.
  - Методичні основи організації контролю знань.
  - Теоретичні та методичні особливості використання традиційних та інноваційних методів навчання у вищій школі.
  - Методичні засади проблемного підходу до процесу формування знань студентів.
  - Методичні особливості використання інтерактивних методів навчання та дидактичних ігор при формуванні географічних знань студентів.
  - Методичні основи організації науково-педагогічних досліджень викладача.
- Магістри повинні **вміти**:
- Аналізуючи структуру географічного матеріалу, систематизувати навчальну інформацію на основну та допоміжну, виділяти провідні географічні поняття і закономірності. Студенти мають володіти відповідними навичками бачення методичної та методологічної ролі різних типів інформації, розглядати її у взаємозв'язку, у світлі провідних завдань, визначених навчальною програмою.
  - Розробляти методику проведення різних форм навчально-виховної роботи зі студентами: лекцій, семінарських і практичних занять, консультацій, індивідуальних і самостійних робіт.
  - Використовувати різні види контролю при організації навчально-пізнавальної діяльності студентів.
  - Використовувати традиційні та інноваційні методи навчання у процесі формування знань студентів.
  - Обґрунтовувати сукупність дидактичних умов, які сприяють ефективному вивченню географії у вузі.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **90 годин / 3 кредити ECTS**.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Система вищої освіти в Україні та методика організації різних форм навчання студентів

1. Характеристика системи вищої освіти в Україні. Формування особистості студента та вимоги до викладача.

1. Структура освіти в Україні. 2. Типи вищих навчальних закладів та основні напрями їх діяльності. 3. Перспективи вищої школи України у контексті Болонських угод. 4. Науково-методичне забезпечення навчального процесу у вищій школі. 5. Особливості формування особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою. 6. Психолого-педагогічні вимоги до викладача вищої школи.

2. Методика підготовки і проведення лекцій у вищій школі.

1. Характеристика лекції як форми навчання та основні дидактичні вимоги до її проведення. 2. Види лекцій у залежності від дидактичної мети: вступна,

настановча, оглядова, тематична. 3. Види лекцій у залежності від способу викладу навчального матеріалу: проблемна лекція, лекція-візуалізація (опорний конспект), бінарна лекція, лекція-консультація, лекція-бесіда, лекція-дискусія, лекція з аналізом конкретних ситуацій, лекція-конференція, лекція-прес-конференція. 4. Технології проведення проблемної лекції. 5. Методика проведення лекції-візуалізації. 6. Методика використання опорних конспектів. 7. Методичні особливості проведення бінарної лекції, лекції-консультації, лекції-бесіди (лекції-діалогу з аудиторією), лекції-дискусії, лекції з аналізом конкретних ситуацій, лекції-конференції, лекції-прес-конференції. 8. Головні аспекти підготовки студента до проведення лекції.

3. Методика підготовки та проведення семінарського заняття.

1. Характеристика семінарського заняття як форми навчання та дидактичні цілі його проведення. 2. Загальнонавчальні вимоги до організації і проведення семінарського заняття. 3. Просемінар як форма навчання першокурсників, спрямована на їх адаптацію до проведення лекційно-семінарських занять у ВНЗ. 4. Методичні особливості проведення традиційних (тематичних) семінарських занять. 5. Методичні особливості проведення спецсемінарів, спрямованих на спілкування з провідними фахівцями у певній науковій галузі чи професійній сфері. 6. Структура семінарського заняття. 7. Характеристика окремих технологій проведення семінарських занять. 8. Основні критерії оцінювання якості семінарського заняття.

4. Методика підготовки і проведення практичних занять; організація консультацій та індивідуальних робіт зі студентами.

1. Характеристика практичних і лабораторних занять як форм навчання у ВНЗ. 2. Етапи підготовки і проведення лабораторно-практичних робіт. Різновиди лабораторно-практичних робіт: а) ознайомчі лабораторно-практичні роботи, що передбачають формування вмінь і навичок користуватись приладами тощо; б) підтверджуючі лабораторно-практичні роботи, виконання яких має на меті підтвердження правильності отриманих теоретичних знань; в) частково-пошукові лабораторно-практичні заняття, які стимулюють самостійність та творче мислення студентів; г) дослідні практичні роботи, які мають мету лише дослідження, а всі інші етапи роботи студенти планують самостійно. 3. Характеристика консультацій як форми навчання. 4. Види консультацій (групові, індивідуальні) та методичні особливості їх проведення. 5. Організація та методичні особливості проведення індивідуальних занять зі студентами.

5. Психолого-педагогічні особливості організації самостійної роботи студентів.

1. Мета та завдання самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів. 2. Види самостійної роботи студентів та методичні особливості їх організації. 3. Передумови забезпечення ефективності самостійної роботи.

6. Основні форми контролю у вищих навчальних закладах та методичні особливості його здійснення.

1. Завдання, функції і види педагогічного контролю. 2. Форми і методи контролю навчальних досягнень студентів. 3. Методичні особливості організації різних видів контролю у вищій школі.

Змістовий модуль 2. Методи та сучасні підходи до формування знань студентів у вищій школі

7. Класифікація методів навчання та особливості їх використання у вищій школі.

1. Поєднання інноваційних та традиційних технологій у методиці навчання географії. 2. Методи, виділені за джерелами формування знань (словесні, наочні, практичні), та особливості їх використання у процесі навчально-пізнавальної діяльності студентів. 3. Методи навчання, виділені на основі їх внутрішньої психологічної дії (пояснювально-ілюстративний і репродуктивний, проблемний виклад, частково-пошуковий і дослідницький). Прийоми їх застосування при організації різних форм навчання у вищій школі. 4. Методи, виділені на основі внутрішнього логічного шляху засвоєння знань (аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний; індуктивний, дедуктивний, індуктивно-дедуктивний; порівняння, аналогій). Прийоми їх використання при формуванні знань студентів.

8. Проблемний підхід до побудови навчального процесу у вищій школі.

1. Психолого-педагогічні особливості розвитку абстрактного мислення студентів. 2. Зміст проблемного підходу до навчання та основні поняття у його структурі (проблемна ситуація та проблема). 3. Технологія розкриття навчальної проблеми: знаходження протиріччя, закладеного у проблемі; формулювання гіпотези щодо її вирішення; доказ гіпотези; формулювання висновків. 4. Характеристика розумових дій та операцій, спрямованих на розвиток мислення студентів. 5. Технології використання методів проблемно-розвиваючого навчання у вищій школі (проблемного викладу, діалогічного, евристичного, дослідницького).

9. Використання інтерактивних методів навчання при формуванні знань студентів.

1. Психолого-педагогічна сутність інтерактивних методів навчання. 2. Умови та методичні особливості ефективного використання інтерактивних технологій. 3. Методика організації групової роботи студентів. 4. Використання методу «мозкової атаки» у навчально-пізнавальній діяльності студентів.

10. Особливості проведення дидактичних ігор у вищій школі та поєднання різних методів.

1. Дидактична гра як цілеспрямована навчально-ігрова взаємодія викладача та студентів у процесі моделювання цілісної структури професійної діяльності майбутнього фахівця. 2. Функції навчальної гри та їх характеристика. 3. Технології проведення різних дидактичних ігор у вищих навчальних закладах. 4. Переваги та недоліки дидактичних ігор.

11. Організація науково-педагогічних досліджень викладача.

1. Характеристика методів організації науково-педагогічних досліджень (теоретичні та емпіричні). Вимоги до відбору системи методів дослідження. 2. Технології проведення педагогічних спостережень та бесід у процесі організації науково-педагогічних досліджень. 3. Технології проведення психолого-педагогічних експериментів у ході дослідження. 4. Головні етапи технології науково-педагогічних досліджень та характеристика роботи на кожному з них.

3. Форма підсумкового контролю успішності

Відповідно до модульного контролю знань передбачено дві письмові контрольні роботи, які включають теоретичні питання та завдання практичного змісту. Вивчення курсу завершується складанням екзамену.

4. Методи та засоби діагностики успішності навчання

Поточний контроль знань здійснюється у процесі проведення практичних занять, на яких використовуються **методи усного контролю** (індивідуальне і фронтальне опитування та відповідні бесіди). Такий контроль передбачає: 1) перевірку знань теоретичних основ відповідної теми; 2) оцінювання практичних та самостійних завдань, виконаних студентами.

При модульному контролі знань використовуються **методи письмового контролю**, що включають теоретичні питання та завдання практичного змісту.

При перевірці виконання ІНДЗ зосереджується увага на вмінні студентів проводити відповідні дослідження та розробляти власні технології навчання.

5. Список джерел

Основна література

1. Білоус В. Т. Основи організації та методики викладання у вищій школі: Навчально-методичний посібник / В. Т. Білоус, Л. І. Горюнова, А. В. Цимбалюк, С. Я. Цимбалюк. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 146 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник / І. М. Дичківська – К.: Академвидав, 2004. – С. 56 – 78, 247 – 295.
3. Карнаушенко В. О. Едвард де Боно. Навчання мислення як навички / В. О. Карнаушенко // Географія. – 2015. – № 15 – 16 (283 – 284). – С. 40 – 46.
4. Нечепурна Я. Б. Типові плани-характеристики з географії / Я. Б. Нечепурна // Географія. – 2015. – № 17 – 18 (285 – 286). – С. 62 – 74.
5. Топузов О. М. Загальна методика навчання географії / О. М. Топузов, В. М. Самойленко, Л. П. Вішнікіна. – Київ: ДНВП «Картографія», 2012. – 512 с.
6. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т. І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.

Додаткова література

7. Корнеєв В. П. Використання інформаційно-телекомунікаційних технологій у навчанні географії / В. П. Корнеєв // Географія. – 2008. – № 3 (103). – С. 4 – 6.
8. Корнеєв В. П. Інноваційність – важлива ознака сучасної географічної освіти / В. П. Корнеєв, Л. І. Круглик // Географія. – 2009. – № 17 (141). – С. 2 – 4.
9. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навчальний посібник / С. Д. Максименко – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.
10. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол. : Т. І. Суценко (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2015. – Вип. 42 (95). – С. 506 – 603.
11. Стеценко В. В. Організація практичної підготовки студентів у магістратурі // Нові технології навчання: Науково-методичний збірник / Колектив авторів. – К. Науково-методичний центр вищої освіти, 2004. – Вип. 37. – С. 37 – 43.